

АДАПТАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

В. НАГРЕБЕЛЬНИЙ

*кандидат юридичних наук,
член-кореспондент НАПрН України,
заступник директора
(Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України),
заслужений юрист України*

В. ЧЕРНАДЧУК

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін та фінансового права
Навчально-наукового інституту права
(Сумський державний університет)*

В умовах євроінтеграційних процесів проблемними та такими, що підлягають оперативному вирішенню, є питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС). Передусім це стосується банківського законодавства, що зумовлено роллю і призначенням банків у державному та суспільному житті, а також необхідністю вирішення низки економічних та фінансових питань, які є похідними від забезпечення стабільності банківської системи.

Протягом останніх років в Україні відбуваються процеси трансформації та реформування банківського і валютного права; прийнято низку законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення ефективності правового регулювання банківських та валютних відносин, подолання існуючих колізій та усунення прогалин у чинному банківському законодавстві, гармонізацію норм цієї

галузі з нормами банківського права ЄС. Незважаючи на це, на практиці маємо дещо інше. Недотримання принципів і правил юридичної техніки, неоднозначність тлумачення одних і тих саме понять, неточне застосування законодавцем категорій зумовлює необхідність наукового підходу до вирішення питань понятійно-категоріального апарату як банківського, так і в цілому фінансового права. Крім того, ефективність банківського законодавства залежить від переосмислення й оновлення його концептуальних засад у сучасних умовах з урахуванням майбутніх тенденцій, зокрема євроінтеграційних. Також існує необхідність науково обґрунтованого вдосконалення охорони й захисту регулятивних банківських правовідносин. Зазначене вище та низка інших чинників і зумовила потребу монографічного дослідження, присвяченого проблемам подальшого розвитку банківського законодавства,

зокрема шляхом його адаптації до законодавства ЄС. Тому поява рецензованої монографії «Теорія та практика адаптації законодавства України про банківську діяльність до законодавства Європейського Союзу»¹ з наукової та практичної точок зору є корисною та своєчасною. За змістом матеріали цього видання розміщено в логічній послідовності з необхідним відображенням й обґрунтуванням відповідних положень у передмові та викладенням ідей, узагальнень, фактів й аргументів в основному тексті.

У першому розділі монографії, присвяченому теоретико-методологічним засадам правового регулювання банківської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції, автори з'ясовують сутність й економічний зміст банківської діяльності в нових умовах, а виявлення її основних рис та ознак і проведений ґрунтовний аналіз існуючих підходів до визначення поняття банківської діяльності дозволило зробити висновок про те, що її розуміння в умовах євроінтеграції зазнає певних змін. Натомість ці зміни суттєво не впливають на сутність цієї діяльності, не змінюється концептуальний підхід до охоплення банківською діяльністю сфери залучення та розміщення коштів, валютообмінних операцій, надання банківських послуг тощо. І у цьому контексті, на думку авторів, вітчизняне банківське законодавство в цілому відповідає основним положенням європейського банківського законодавства.

Безсумнівну наукову і практичну цінність становить аналіз стану правового регулювання банківської діяльності в Україні та досвід у країнах ЄС, а вдале застосування методологічного інструментарію дозволило авторському колективу запропонувати низку

заходів щодо підвищення ефективності правового регулювання банківської діяльності в Україні та відносин на ринку фінансових послуг. Серед таких заходів, на наше переконання, особливої уваги заслуговує авторська концепція розвитку податкових, банківських, бюджетних, грошово-кредитних і валютних відносин.

Процес удосконалення банківського законодавства, як і процес переосмислення банківсько-правових категорій на рівні фінансово-правової науки, вочевидь не встигає задовольнити вимоги сьогодення, внаслідок чого банківське законодавство є однією з найбільш суперечливих галузей законодавства з точки зору як динамічності змін, так і змісту відповідних правових норм.

У монографії достатньо уваги приділено вирішенню термінологічних складових банківського законодавства, актуальних питань удосконалення понятійно-категоріального апарату банківського права та тлумачення законодавства, що регулює відносини у сфері банківської діяльності. На жаль, існуюча практика заміни одних термінів іншими, надмірне вживання у текстах правових актів іноземних словосполучень й оціночних понять не сприяють створенню гармонійної системи банківського законодавства. Однією з проблем науки фінансового і банківського права все ще залишається некоректність при використанні термінів, що не оминуло і рецензоване видання. Тому авторам потрібно було б звернути увагу на проблему термінологічної фінансово-правової та й взагалі правової уніфікації, наприклад, щодо застосування терміна «комерційний банк».

Тлумачення норм банківського та валютного права автори розглядають

---

¹ *Теорія та практика адаптації законодавства України про банківську діяльність до законодавства Європейського Союзу: монографія* / О. А. Музика-Стефанчук, Н. М. Ковалко, А. А. Коваленко та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. А. Музики-Стефанчук. — К.: Саміт-Книга, 2016. — 236 с.

як процес і результат діяльності із з'ясування та роз'яснення змісту санкціонованих державою правил поведінки, що містяться у їхніх нормах і регулюють відповідні суспільні відносини, які формуються у сфері здійснення банківської діяльності та проведення валютних операцій.

У підрозділі 1.3 монографії досить детально висвітлені способи тлумачення правових норм банківського права. До того ж автори слушно звертають увагу на те, що будь-яка неясність положеннях банківського і валютного законодавства породжує неоднакову практику застосування його норм, що призводить до порушення законних прав та інтересів відповідних суб'єктів. Саме тому з практичної та наукової точок зору цікавим є аналіз практики Верховного Суду України, Вищого адміністративного суду України, Вищого господарського суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також нормативно-правових актів Національного банку України (далі – НБУ) та практики їх застосування.

У другому розділі монографії досліджується сутність банківської діяльності як предмета публічно-правового регулювання, оскільки саме вона є сферою виникнення і розвитку банківських відносин, які в результаті врегулювання нормами банківського права набувають значення банківських правовідносин. Такий підхід дозволив авторам у подальшому моделювати перспективи розширення напрямів банківської діяльності України в умовах євроінтеграційних процесів, а також виокремити актуальні проблеми, які виникають у цих умовах, та висловити й обґрунтувати авторський підхід до їх вирішення.

На основі досліджень існуючих наукових поглядів щодо загальних

принципів права та галузевих принципів, а також встановлення їх значення у регулюванні банківської діяльності (підрозділ 3.1 монографії), автори слушно пропонують об'єднати їх у дві групи: принципи організації та здійснення банківської діяльності і принципи банківського контролю та нагляду. Змістовному аналізу цих принципів присвячені наступні два підрозділи видання. Привертає увагу погляд на зміст принципу незалежності НБУ, в межах якого виокремлюється юридична, інституційна, функціонально-оперативна та функціонально-організаційна незалежність, а також зовнішня і внутрішня незалежність НБУ. Однак, розглядаючи зміст цього принципу, на нашу думку, варто було б акцентувати увагу на відносній незалежності НБУ, оскільки будь-який державний орган, перебуваючи в певній системі, не може мати абсолютної незалежності.

У четвертому розділі монографії висвітлюються питання зловживання правом у банківських і валютних правовідносинах, а також окремі аспекти збирання та використання доказів у справах про порушення банківського і валютного законодавства. При дослідженні цих питань вдало поєднуються наукові погляди, аналіз банківського і валютного законодавства та практика його застосування. Такий підхід дозволив виробити та запропонувати низку цікавих теоретичних положень і практичних рекомендацій.

Визначальною рисою рецензованого видання є те, що воно ґрунтується на результатах аналізу значної кількості наукових досліджень з теорії держави і права, конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного та господарського права, економічних наук, а також законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів та практики їх застосування.

На наше переконання, монографія «Теорія та практика адаптації законодавства України про банківську діяльність до законодавства Європейського Союзу» буде корисною для науковців, викладачів, аспірантів і студентів

вищих юридичних навчальних закладів, державних службовців, депутатів, юристів, працівників банків та усіх тих, хто цікавиться теоретико-прикладними аспектами банківського та валютного законодавства.

Пропонується монографія:

Теорія та практика адаптації законодавства України про банківську діяльність до законодавства Європейського Союзу: монографія / О. А. Музика-Стефанчук, Н. М. Ковалко, А. А. Коваленко та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. А. Музики-Стефанчук. — К.: Самміт-Книга, 2016. — 263 с.

У монографії досліджуються теоретико-прикладні проблеми організаційного та правового забезпечення банківської діяльності. Зокрема, розглядаються теоретико-методологічні засади правового регулювання банківської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції та адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС. Висвітлюється фінансово-правове підґрунтя банківської діяльності та розрахункових відносин. Всебічно аналізуються принципи права, на яких ґрунтуються відносини у сфері банківської діяльності. Розглядаються питання зловживання правом та доказування неправомірної поведінки у банківських і валютних правовідносинах. Досліджуються проблеми тлумачення норм банківського законодавства взагалі.

Для науковців, викладачів і студентів вищих юридичних навчальних закладів та факультетів, працівників банків і небанківських фінансових установ.